

Nordligt fynd av lövvårtbitare *Leptophyes punctatissima*

INGEMAR AHLÉN

Hösten 2011 upptäckte jag en förekomst av lövvårtbitare *Leptophyes punctatissima* vid Ekoln söder om Uppsala, dvs. den sannolikt nordligaste förekomsten i Sverige. Fyndet var helt oväntat, eftersom lövvårtbitaren är en av de sällsynta vårtbitarna som främst förekommer i Sydsvetige. Den finns framför allt längs Västkusten från Kullaberg upp till norra Bohuslän och på ostkusten upp till södra Kalmar län. Dessutom är den vanlig på Öland och sällsynt på Gotland (Ander 1945, Sandhall & Ander 1978, Ahlén & Degn 1980, Strid m.fl. 2010).

Under natten mellan den 18 och 19 september 1978 vid lyssning med ultraljudsdetektorer på Fyn i Danmark fick jag, tillsammans med Hans-Jørgen Degn, höra upprepade ljud från träd kronorna som inte kom från några av oss kända insekter. Det var korta knäppningar eller puffar vid ca 40 kHz, som hördes på ganska långt avstånd. Efter åtskilligt detektivarbete kunde vi ett par år senare avslöja att ljudet alstrades av en lövvårtbitare. Vi presenterade då en detaljerad

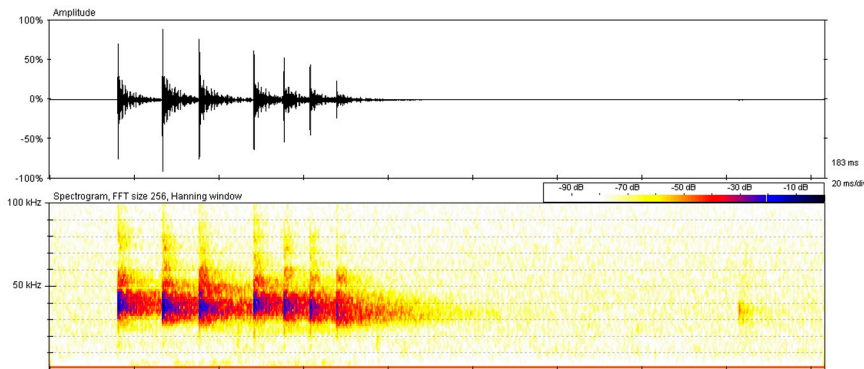
beskrivning av lätet (Ahlén & Degn 1980). Undersökningarna innefattade inspelningar av olika tänkbara insekter, vilket bl.a. resulterade i en redovisning av lätena hos alla Sveriges stridulerande arter av vårtbitare (Ahlén 1981). Det visade sig att alla dessa arter utom en (grön vårtbitare) har huvuddelen av sina spel inom ultraljudsområdet, alltså ljud som endast är svagt hörbara eller helt ohörbara utan hjälpmedel.

Uppgiften att lövvårtbitarens stridulering är svag och endast kan höras på någon meters avstånd förekommer på flera ställen i litteraturen. Lövvårtbitarens spel är, jämfört med många andra vårtbitares snävt begränsat i frekvensskalan till området mellan 30 och 60 kHz med mest energi strax under 40 kHz. Det är därmed helt ohörbart för det "obeväpnade" mänskliga örat men ändå mycket starkt. När vi 1978 lyssnade med en detektor (QMC S 100) kunde vi höra ljudet på mer än 25 meters avstånd. När jag 2011 använde en ännu känsligare detektor (Pettersson D1000x) kunde jag uppfatta ljudet på något mer än 45 meters

I Sverige är lövvårtbitare *Leptophyes punctatissima* en sydlig art med stora förekomster på Västkusten och Öland. Den har nyligen upptäckts i Danderyd och Västerås och har nu även påträffats vid Ekoln (en vik av Mälaren) söder om Uppsala. Till vänster ses en hane från Bohuslän, till höger en hona (med äggkläggningsrör) från Danderyd. Båda könen är svartprickiga och har mycket korta vingar. Foto: Uno Unger resp. Jan Bergsten

Ahlén, I. 2011. Nordligt fynd av lövvårtbitare – *Leptophyes punctatissima*. – Fauna och Flora 106(4): 34–35.

Spelläte eller sång från en lövvårtbitare Leptophyes punctatissima vid Ekoln 3 oktober 2011. Striduleringen innehåller ett varierande antal (här 7) tonstötter under 160 ms, ibland åtföljt av ett knäpljud efter 80 ms, som kommer när höger täckvinge stängs. Tonstöterna följs av ekon från lövverket. Oscillogrammet upptill visar amplituden utefter en tidsskala. Spektrogrammet nedtill visar en färgskala för amplitud med fördelning mot frekvens utefter en tidsskala.

håll. De författare som säger sig ha hört ljudet på nära håll har antagligen bara hört några mekaniska ljud från täckvingarna – inte sången, striduleringen. För att klara en säker artbestämning av vårtbitare på låtena bör man endera ha en detektor med tidsexpansion eller med höghastighetsinspelning. Med en bra detektor kan man alltså mycket lätt inventera lövvårtbitare, även om de sitter högt upp i trädskronorna.

Eftersom lövvårtbitaren saknar flygförmåga trodde jag tidigare att dess förekomst kunde indikera lång kontinuitet ifråga om biotoper. Det har dock blivit uppenbart att arten i sen tid kunnat sprida sig till trädgårdar och parker i helt nya områden i Tyskland, främst genom att följa med plantmaterial (Bellman 1985). I Sverige finns fynd av arten i flera urbana miljöer i Västsåne söder om Kullaberg samt nyligen också i Danderyd (Uppland) och Västerås (Västmanland). Fyndet på Krusenberg vid Ekoln söder om Uppsala gjordes i ett område som avlyssnats noga under många år, varför man kan utesluta att arten funnits här tidigare. Att arten dyker upp i nya områden kan troligen förklaras av spridning med människan, dvs. transport med plantor till trädgårdar och parker.

Fyndet vid Ekoln söder om Uppsala gjordes den 1 oktober 2011. Därefter hördes lövvårtbitarna i stort sett varje kväll, dock med uppehåll vid dåligt väder. Som mest hördes minst ett tiotal, troligen flera, spelande exemplar inom ett begränsat område. Det sista exemplaret höll ut länge, trots låga temperaturer och markfrost i närheten, och hördes sista gången den 20

november i en Thuja-häck. Den spelade då med fem minuter långa pauser mellan stroforna.

I litteraturlistan ges ytterligare titlar för vidare läsning om lövvårtbitare och andra vårtbitare. ■

Ingemar Ahlén

E-post: ingemar.ahlen@slu.se

Litteratur

- Ahlén, I. & Degn, H.J. 1980. Lövvårtbitarens *Leptophyes punctatissima* sång. – Fauna och Flora 75:265–268.
- Ahlén, I. 1981. Ultraljud hos svenska vårtbitare (Orth., Tettigoniidae). – Entomologisk Tidskrift 102:27–41.
- Ahlén, I. 1982. Songs of Swedish Bush Crickets. Ultrasounds transformed. Sound Cassette. SLU, Department of Wildlife Ecology, Uppsala.
- Ander, K. 1945. Catalogus Insectorum Suecicae.V. Orthoptera. – Opusculua Entomologica. 10: 127–134.
- Bellmann, H. 1985. Heuschrecken – beobachten – bestimmen. Neumann-Neudamm, Melsungen.
- Harz, K. 1957. Die Geradflügler Mitteleuropas. VEB Gustav Fischer Verlag, Jena.
- Harz, K. 1969. Die Orthopteren Europas. Vol I. W. Junk, Haag.
- Heller, K.-G. 1988. Bioakustik der europäischen Laubheuschrecken. Ökologie in Forschung und Anwendung. Verlag Josef Margraf, Weikersheim.
- Marshall, J.A. & Haes, E.C.M. 1988. Grasshopper and allied insects of Great Britain and Ireland. Harley Books, Colchester.
- Ragge, D.R. 1965. Grasshoppers, Crickets and Cockroaches of the British Isles. F. Warne, London.
- Sandhall, Å. & Ander, K. 1978. Gräshoppor, syrsor och deras släktingar. ICA bokförlag, Västerås.
- Strid, T. (red.) m.fl. 2010. Gräshoppor i Sverige – en fälthandbok. Stockholms Entomologiska förening, Stockholm.